

MASA ROTUNDĂ:
MOBILE FUNERARE DIN ROMÂNIA. CERCETĂRI ȘI DISCUȚII

În ziua de 27 februarie 2013, la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, a avut loc o masă rotundă, intitulată *Mobile funerare din România. Cercetări și discuții*. Întrunirea, organizată la inițiativa Sectorului de Arheologie Medievală, a reunit membri ai Institutului de Arheologie, precum și o serie de colegi de la muzeele județene.

Manifestarea a avut drept motto: „*Există mobile funerare; ce facem cu ele?*” și s-a dorit a fi o discuție privind în special tehnicile de investigare a tumulilor, pornind de la identificarea în teren, cartarea și săparea acestora și, în mai mică măsură, aspectele de ordin teoretic.

Alegerea momentului pentru organizarea unei astfel de întâlniri a fost determinată de constatarea că, în ultimii ani, au fost săpați tumuli în diverse regiuni ale țării, ca urmare a multiplelor investiții (drumuri, complexe comerciale etc.). Începând cu anul 2010, institutul nostru a fost implicat în cercetări preventive pe traseul autostrăzii București – Constanța (A2), tronsonul Cernavodă – Medgidia, cu această ocazie fiind săpați patru tumuli. Pornind de la experiența dobândită, inclusiv de la problemele cu care s-a confruntat cercetarea arheologică de teren, s-a resimțit nevoia unei dezbateri care să încerce să răspundă dilemei: *cercetarea preventivă pe trasee prestabilite sau studiul sistematic al tumulilor ca proiect de cercetare de importanță națională?* Totodată, ținându-se seama de condițiile restrictive (din punctul de vedere al extinderii în timp și spațiu, ca și al finanțării) în care se desfășoară cercetarea preventivă sau de salvare, s-a pus accentul pe evidențierea celor mai eficiente metode de săpătură pentru obținerea cât mai multor informații arheologice în cazul unor astfel de obiective.

Dezbaterea a fost găzduită de Sectorul de Arheologie Medievală, datorită atât implicării unei părți a membrilor săi în astfel de cercetări, cât și relației dintre tumuli și populațiile turanice, mai precis a problemei dacă acestea au ridicat mobile funerare sau doar au reutilizat astfel de amenajări mai vechi.

Pentru buna desfășurare a manifestării, au fost programate opt prezentări, atât cu caracter general, cât și conținând studii de caz, pentru acoperirea majorității problemelor care să suscite dezbateri.

Manifestarea s-a deschis cu comunicarea domnului Alexandru Vulpe, *Considerații asupra tehnicii de explorare a tumulilor și interpretării rezultatelor*, care a vizat fenomenul înmormântărilor tumulare de pe teritoriul României în diverse epoci istorice. Vasta experiență teoretică și practică în cercetarea tumulilor

i-a permis autorului prezentării să sesizeze o multitudine de fațete ale înmormântărilor tumulare. Astfel, au fost aduse în discuție aspecte ale movilelor funerare din epoca fierului, de la Ferigile și Lăpuș. Din nenumăratele idei și observații, s-a conturat necesitatea reconsiderării unor săpături mai vechi, în lumina reluării cercetărilor cu metode moderne de investigare arheologică, în colaborare cu echipe din străinătate.

Prezentarea domnului Ion Motzoi Chicideanu, *Despre tumuli – observații și comentarii*, a fost una dintre cele mai complexe comunicări, evidențiind o problemă diversă, de la răspândirea fenomenului tumular în Europa la cartarea unui mare număr de tumuli de pe teritoriul României. Pe baza unei bogate experiențe, au fost abordate metodologia de săpătură, precum și originea și datarea tumulilor. Pledoaria a fost în sensul realizării, pornind de la informațiile cartografice din arhiva Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”, a unei repertorii a tumulilor de pe teritoriul României, pe baza eforturilor concertate ale arheologilor instituției noastre și muzeelor județene de profil. Prioritatea acestui proiect, pe care Institutul de Arheologie ar trebui să și-o asume, este cerută și de faptul că nenumărați tumuli au dispărut în ultimele decenii, fiind distruși de lucrările agricole. Fără îndoială, ne aflăm în fața unui demers de durată, care implică resurse umane și financiare considerabile, dar al cărui debut este esențial și nu trebuie să întârzie.

Comunicarea domnului Alin Frînculeasa, *Cercetări recente asupra tumulilor din zona Prahova*, a îmbinat două aspecte: prezentarea, pe de o parte, a unor materiale de arhivă privind săpături desfășurate în anii '40 ai secolului trecut și, pe de altă parte, a propriilor descoperiri din zona Ploiești. Săpăturile recente au fost prilejuate de diverse lucrări de investiții și construcții, tumulii investigați cu această ocazie încadrându-se în epoca bronzului

Prezentarea doamnei Raluca Kogălniceanu, *Cartarea și reevaluarea unor descoperiri mai vechi din zona Giurgiu*, a vizat reinterpretarea parțială a unor descoperiri din județul Giurgiu. De menționat că, în aria județului, nu a fost semnalată existența unor tumuli până în prezent. Cu toate acestea, autoarea prezentării a observat că pe teritoriul comunei Gogoșari, în punctul Drăghiceanu, au fost efectuate săpături pe o movilă, parte a unui grup de trei movile vizibile la suprafața solului, fiind scoase la iveală materiale neolitice. Pe baza unei periegeze recente, precum și a consultării de material cartografic și de ortofotografii din diverși ani, se poate afirma că movilele respective sunt de fapt niște tumuli, fără a putea estima căreia perioade aparțin. Autoarea a constatat că numărul acestora este foarte mare și, ca urmare, trebuie reconsiderată problema existenței tumulilor în județul Giurgiu.

Domnul Alexandru Morintz, prin comunicarea *Propunerea unor metode de identificare și cartare a tumulilor*, a prezentat câteva modalități de identificare și cartare a movilelor funerare, demersul său fiind justificat de amploarea pe care au

căpătat-o în prezent săpăturile arheologice vizând astfel de obiective. Autorul pornește de la situații concrete cu care s-a confruntat în anii 2009–2011 în Dobrogea, pe tronsonul Cernavodă – Medgidia al autostrăzii București – Constanța (A2), perioadă în care au fost cartajați câțiva tumuli din zonă. Scopul urmărit a fost acela de a elabora o metodologie simplă și eficientă de colectare a unui set de informații standard pentru fiecare tumul.

Următoarele două prezentări, aparținând domnului Dorin Sârbu și respectiv doamnei Despina Măgureanu, s-au referit la cercetările arheologice preventive din zona Medgidia a tronsonului Cernavodă – Medgidia al Autostrăzii București – Constanța (A2), derulate în 2010 și la care au participat mai mulți membri ai Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”. Cu această ocazie, au fost investigați doi tumuli din epoca bronzului – T.5 și T.6 – situați în apropiere unul de celălalt. Fiecare tumul conținea câte opt morminte, în ambele cazuri constatându-se existența unei movile primare. Săpăturile au fost precedate de măsurători magnetometrice, care au servit ulterior strategiei de săpătură. Cele două studii de caz au adus în discuție aspecte privind structura tumulilor, tipurile de morminte (cu sau fără catacombă) și amenajarea acestora cu bolovani de piatră, în cistă sau cu lemn etc. În plus, mormintele au beneficiat și de datarea cu ^{14}C , care le-a plasat în jurul anului 3000 a.Ch., adică la începutul desfășurării fenomenului Jamnaja pe teritoriul actual al României.

Ultima prezentare, a domnului Daniel Spânu, intitulată: *Tumulii de epocă târzie La Tène de la Poiana. Cercetările Ecaterinei și ale lui Radu Vulpe*, a avut în vedere revalorizarea documentației realizate la Poiana în perioada interbelică. În anii 1928, 1931 și 1936, au fost cercetați trei tumuli din secolul I p.Chr., aflați la nord de așezarea aparținând epocii La Tène. Autorul comunicării a prezentat și reinterpretat schițele din jurnalele de șantier, evidențiind o serie de informații inedite, deosebit de importante pentru înțelegerea contextelor evocate. Pe baza schițelor și descrierilor Ecaterinei și ale lui Radu Vulpe, a putut fi reconstituit parțial modul de amenajare a doi dintre tumuli (*Movila Hârtop* și *Movila cu pietre*). A mai fost prezentată și documentația, realizată de autor, a inventarului din *Movila Hârtop*. În încheiere, a fost subliniată importanța acestor tumuli în contextul general al manifestărilor fastuoase din Dacia perioadei târzii La Tène.

În urma discuțiilor, a reieșit clar necesitatea elaborării cât mai rapid a unei strategii de abordare a tumulilor, urmare a faptului că, dacă în trecut cercetarea tumulilor ocupa un loc relativ marginal, în ultimii ani, în cadrul unor săpături preventive, au fost investigate numeroase complexe tumulare. O dezbatere aprinsă, cu păreri pro și contra, a suscitat problema utilizării mijloacelor de săpătură mecanizate și combinarea acestora cu cele manuale. S-a pus problema dacă o situație de compromis între cele două afectează sau nu calitatea informației arheologice. Legat de aceasta, a fost adus în discuție sistemul propriu-zis de săpătură – împărțirea tumulului, orientarea secțiunilor etc.

Un loc important, cum era și firesc, l-a ocupat discuția privind tipurile de tumuli și modul în care este construit un tumul. Discuțiile au mai atins fenomenul „jefuirii” din vechime a movilelor funerare și, desigur, pe cel al distrugerilor contemporane.

Departate de a epuiza problematica tumulilor, această masă rotundă a deschis posibilitatea unei serii de alte întruniri având ca temă fenomenul movilelor funerare.

Adrian Ioniță

Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București; e-mail: aionita67@yahoo.com